

Amb bones paraules

Llengua, gènere i sexe (I). Introducció

Text: **Gabriel Bibiloni**
http://bibiloni.cat

El procés d'igualació d'homes i dones a la societat occidental ha dut propostes de nous usos lingüístics que poden ser perfectament lògiques i raonables, però també, a partir de postures indocumentades en matèria lingüística, hi ha qui ha emprès una croada contra la denominada –sovint precipitadament– discriminació sexista del llenguatge, que pretén una operació d'alta enginyeria orientada a la utopia de canviar aspectes essencials de l'estructura de la llengua. L'inici de l'operació es localitza en la societat anglòfona i afecta una llengua sense gènere, per la qual cosa tal operació tenia uns aires de racionalitat i es limitava a revisar l'ús de coses com els pronoms *he* i *she* o els possessius *his* i *her*. Però quan el material de campanya passa a les llengües romàniques,

en què el gènere és un component fonamental, aquí la cosa surt de mare. L'ús no sexista del llenguatge, cosa en principi desitjable, s'ha convertit en un gran despropòsit que afecta i desorienta col·lectius sensibles a les idees d'igualtat, en particular els ensenyants. Un exèrcit de militants s'ha aplicat intensament a la tasca i ha produït un arsenal de textos, recomanacions i tot tipus de catecismes, sovint involucrant algunes institucions, que, desorientades, s'han deixat arrossegat tristament per la torrentada. El resultat, però, no és cap canvi en les estructures lingüístiques essencials, perquè és impossible i perquè la majoria de la gent no segueix aquestes recomanacions. El resultat és només –a part de desorientació de molts i sentiments de culpabilitat d'alguns– la generalització d'uns usos emblemàtics –els *ciudadans* i les *ciudadanes*– i la producció d'uns textos, com alguns de naturalesa jurídica o administrativa, escrits en un llenguatge de laboratori, completament divorciat de la llengua real i natural. Parlaré d'aquest tema a partir d'avui en mitja dotzena d'articles, pensats sobretot per

a donar arguments i seguretat als qui parlen de manera *normal* –els militants no els convencerem–, perquè no sentin per aquest fet cap complex ni incomodat.

Comencem pel principi: unes precisions imprescindibles. Què és el gènere? El gènere és una propietat que tenen els substantius, que els parlants coneixen perfectament i que afecta els fenòmens gramaticals de marcatge i concordança. En virtut d'aquesta propietat, en català els substantius es divideixen en dues categories: *masculins* i *femenins*, si bé en altres llengües n'hi ha més. Els termes tradicionals de *masculí* i *femení* per al gènere gramatical són conseqüència de l'ús d'aquests mateixos mots per a designar els dos sexes, atesa la (relativa) connexió que hi ha entre gènere i sexe. Però, d'acord amb enfocaments de la gramàtica moderna, seria perfectament vàlid –pel que diré després sobre la noció de terme marcat– veure la categoria del gènere com una oposició entre *femení* i *no femení*, una oposició paral·lela a altres d'usuals avui en lingüística, com *animat* i *no animat* o *comptable* i *no comptable*. Si s'hagués usat tradicionalment aquesta

nomenclatura, ara potser no seríem allà on som.

La relació del gènere amb el sexe és parcial i relativa. En els mots que designen éssers no sexuats o de sexe irrelevant per als humans el gènere és un fet històric i una pura arbitrarietat (*llibre*, *desig* i *dragó* són masculins, mentre que *intel·ligència*, *paret* i *mosca* són femenins). En els noms que es refereixen a persones o animals de sexe rellevant hi ha una correspondència en general (però no absoluta) entre gènere i sexe. Entre aquests noms distingim un grup reduït de paraules que associen el contingut semàntic de masculí i femení a lexemes diferents (*home*, *dona*, *bou*, *vaca*, *pare*, *mare*) i les paraules flectives (amb flexió de gènere), com *nin-nina* o *escriptor-escriptora*. Hi ha paraules de forma invariable però amb gènere implícit, com *artista* o *internauta*, que a efectes de concordança (*un artista*, *una artista*) es comporten igual que les flectives. I encara hem d'esmentar les paraules epicenes, que són paraules no flectives, amb gènere assignat arbitràriament (*persona*, *membre*, *víctima*), referides indistintament a mascles i femelles i en què

es palesa la manca de relació entre gènere i sexe.

En català la majoria de noms femenins acaben en *-a*, però no és això el que determina la condició de femenins, sinó que aquesta es lliga a un coneixement previ que té el parlant (*sort* és femení i *trauma* és masculí malgrat les terminacions). En els noms flectius (*nin*, *cuiner*) el femení porta una marca morfològica de femení (el morfema *a*) mentre que el masculí generalment no porta cap marca. D'aquest punt de vista, el femení és el gènere marcat. Un cop assumit pels parlants el gènere dels substantius, aquests es fan concordança amb els seus acompanyants (articles, adjectius, etc.). Si un nom és femení, els seus acompanyants han de portar la marca de femení (*una sort immensa*), llevat que siguin invariables (*vulgar*, *jove*). Dit altrament, *sort* és femení *per se*, mentre que *una* i *immensa* són femenins perquè porten la marca de femení exigida per concordança. En canvi, en *un port immens*, no hi ha cap marca de gènere, perquè el masculí és el gènere morfològicament no marcat. Continuarà: només som al principi.

L'OPINIÓ DE L'ESPIRA

Far guia

Xavier Solà

Basculant entre la punxant mordacitat del Wilde més inspirat, entelat de la franca valentia de Conrad i suspès en el romanticisme després de Walter Scott, Morrissey acaba de donar a llum l'enèsim catàleg de cançons, com sempre tot un tractat de filosofia portàtil focalitzat a l'oient avesat i no afi a les radiofòrmules. Establert com figura incontestable del país del *pound*, el feliç adveniment de l'última i bel·licosa incursió discogràfica de l'astre remet el pols romàntic i evocador a l'imaginari pop.

Sempre vaig assumir els àlbums de Steven Patrick –apel·latiu pagà de l'agitador de masses transcontinental conegut com Morrissey– com una autopista exempta de peatge que serpenteja les emocions. Mai un àlbum del manconià deriva en zona de passada, més bé en punt de partida (per a aquells que desconeixien el seu aclaparador inventari) o punt de trobada (per a aquells que acumulen dècades xops de la malenconia que referma en la seva música, calats fins als ossos de les deïtats d'aquest hu-

**Morrissey
va irrompre
amb una aclaparadora
senzillesa
sobre la platea
i, mirant-se
el respectable,
va inquirir:
“Per què heu vingut?”**

manista perillós). Origen i destinació, principi i final, ruta i confluència... no importa: per a uns es tracta d'un bitllet d'anada –el trànsit melòdic que perfila les noves sensacions que l'artista transmet a l'oient novici– i per a altres un àlbum de fotos –l'exhaustiva i evocadora recapitulació de tot allò esdevingut des de la seva gènesi, allà en els vuitanta, quan l'autor s'erigia en ambigu *frontmen* dels seminals The Smiths–. En aquesta ocasió, Morrissey ens lliura un treball de tall clàssic protegit per fràgils acompanyaments de corda, i con-

duït per una veu portentosa.

Cada generació conrea els seus focus d'influència, inductors de conducta i herois musicals diversos, tots ells fars guia encarregats d'adoctrinar les masses en matèries tan dispars com els corrents narratiu, cinematogràfic, indumentari, filosòfic, musical...; precisament en aquesta disciplina, Morrissey ha aconseguit vorejar entorn de la seva creixent aura subjectes adscrits a diversos trams generacionals, proesa únicament a l'abast de destacats i perennes figures com The Beatles, Bob Dylan o Leonard Cohen.

L'amplitud d'influència de l'artista es manifesta colossal en tota aquella qüestió que decideix abordar. Proclamant missives inflames és capaç d'inclinar la balança al costat que li és procliu, circumstància que el situa a l'ull de l'huracà, odiat per uns i gloriejat per d'altres; les seves opinions solen perfilar la controvèrsia amb la contundència d'un ramat de caps de bestiar.

I això que l'artista apareix il·lus-

trant la portada del seu últim treball discogràfic, sostenint als braços qui assegura és el seu fill. A escassos mesos de coronar el mig centenar d'anys sobre la terra, Morrissey continua taponant l'esclatxa que n'originà la llegenda: la polèmica. Esquitxada d'una generosa dosi de talent, però polèmica en definitiva. Fidel a si mateix, no declina l'eterna confrontació amb la pròpia ambigüitat sexual. ¿És realment seu el nadó amb qui comparteix protagonisme a la façana exterior del nou disc? Geni i figura fins al final.

Farà tres o quatre anys vaig poder veure'l en el londinenc Earl's Court –el *palmarena* de la capital del *fish 'n' chips*. Morrissey va irrompre amb una aclaparadora senzillesa sobre la platea i, mirant-se el respectable va inquirir: “Per què heu vingut?”. Amb aquesta proclama donà origen a una incendiària pluja de decibels sobre la fosca quadratura de l'espai que ens embolicava, a tots els presents. Amarat de la seva al·químia, vaig assistir a la més irre-

verent cerimònia de proselitisme melòdic, amenitzada per hectòlitres de llúpol, recordo.

Dues dècades després, l'exlíder de The Smiths encara llisca amb empenta en el format “tertúlia”, que emprenc ben parapetat pels meus amics. Entre les converses que siluetejen les pantomimes variades protagonitzades per les lleugeres i efímeres noves bandes de rock francesat que assoten el panorama musical, les ofertes de camises de coll alt, els films en blanc i negre, el *balonpié*, la literatura anyenca, el whisky ben curat i altres efervescències noctàmbules, el far guia que sempre il·lumina les nostres tertúlies siderals no és altre que el vell Steven Patrick Morrissey.